

DKAS

Društvo krajinskih arhitektov Slovenije
Jamnikarjeva 101, 1000 Ljubljana

STROKOVNE PODLAGE V REGIONALNEM IN PROSTORSKEM PLANIRANJU

Izhodišča za okroglo mizo v organizaciji Zveze geografov Slovenije in Oddelka za geografijo
Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, 11.11.2010

Prostorski načrtovalci močno pogrešamo regionalno raven prostorskega načrtovanja. Ta se nikakor ne uveljavi, čeprav smo Slovenijo razdrobili na 210 občin, ki svoje strateške in izvedbene prostorske načrte praviloma pripravljajo avtonomno, brez uskladitve v širšem prostoru, in čeprav je večina resorjev organiziranih regionalno in je sposobna razmišljati izven meja lokalnih skupnosti. Državna raven načrtovanja je premalo operativna in ostaja na zelo načelni ravni, mnogi razvojni in varstveni vidiki pa presegajo domet načrtovanja na lokalni ravni, ki je nujno usmerjeno v reševanje problemov posameznih občin. Pri pripravi strokovnih podlag v okviru tega načrtovanja prihaja do dveh skrajnosti - na eni strani brezglavega zbiranja informacij, brez jasne predstave o tem, kako in koliko bodo te informacije sploh koristne in na drugi strani racionalizacije prostorsko načrtovalnih opravil do mere, ko prostorsko načrtovanje že izgublja kredibilnost.

Ključna izhodišča razprave o strokovnih podlagah v regionalnem in prostorskem planiranju so po našem mnenju:

1. Regionalna raven kot vezni člen med lokalno in državno ravni prostorskega načrtovanja:

Razlogi za potrebe po širšem, regionalnem okviru prostorskega načrtovanja so različni:

- posamezne prostorske ureditve je treba načrtovati, presoјati in njihovo utemeljenost oz. upravičenost optimizirati v okviru širših prostorskih okvirov (administrativnih / funkcionalnih / problemskih / ipd. regij);
- mnoge prostorske ureditve oz. razvojni predlogi zahtevajo kritično maso, ki je ni mogoče zagotoviti na ravni posameznih lokalnih skupnosti (npr. za gospodarske cone na regionalni in nacionalni ravni) ter zahtevajo prilagoditve na drugih področjih, ki so z njimi neodvisno povezani (npr. dostopnost delovne sile in s tem povezano povečanje obremenitev prometnih sistemov, zagotavljanje novih stanovanj, povečanje obsega storitev);
- prostorske ureditve oz. razvojni predlogi zahtevajo dogovarjanje na širši ravni, da se zagotovi ekonomsko, prostorsko in okoljsko učinkovitost (npr. regionalna odlagališča odpadkov), predvsem pa racionalno rabo prostora in učinkovito organizacijo dejavnosti v prostoru;
- naravni sistemi, s katerimi upravljamo, zahtevajo iskanje optimalnih lokacij in načinov za njihovo rabo v širšem okviru (npr. zagotavljanje pitne vode, izkoriščanje obnovljivih virov energije);
- ukrepi za varstvo pred naravnimi in drugimi nesrečami v eni lokalni skupnosti lahko povzročijo negativne vplive v drugi;
- prostorske enote, na katere je vezano varstvo oz. upravljanje npr. naravnih virov, biotske raznovrstnosti in krajine le redko sovpadajo z administrativnimi mejami lokalnih skupnosti.

2. **Razumevanje pomena načrtovalne analize:** Načrtovalna analiza kot jedro priprave strokovnih podlag je osnova delovanja krajinskega arhitekta kot prostorskega načrtovalca. Načrtovalna analiza ni le zbiranje oz. členjenje informacij, temveč iskanje možnosti oz. alternativ za razrešitev problema. Načrtovalno analizo lahko opredelimo kot zbir odgovorov na negotovosti, povezane z uresničevanjem prostorske ureditve oz. razreševanjem prostorskega problema. Načrtovalna analiza pomeni razreševanje vprašanja odnosa med ugotovljenim o sedanosti in preteklosti ter razmišljanjem o prihodnosti. Splošna značilnost takšne analize je **problemska naravnost**. Izhodišče je vselej opredelitev posebnega problema v danem prostoru, nanj naravnano zbiranje spoznanj v prostoru, o procesih (naravnih in družbenih) v prostoru in o njegovih vrednotah, o preteklosti, o družbenih posebnostih prostora in o možnih načinih

reševanja obravnavanega problema. Značilnost take analize je vključevanje tako razvojnih, kot varovalnih kriterijev ter oblikovanje, presojanje in primerjava alternativnih prostorskih rešitev. Na regionalni ravni načrtovalna analiza zajema predvsem vsebine, ki zahtevajo večjo kritično maso in zaledje ter skupni nastop za optimalno izrabo regionalnih razvojnih potencialov oz. večjo prostorsko učinkovitost - npr. okoljsko infrastrukturo, javni potniški promet, gospodarske cone regionalnega ali državnega pomena, družbene dejavnosti, turizem in rekreacijo, zeleni sistem.

3. Strokovne podlage kot osnova za usklajevanje interesov v prostoru: Poznamo strokovne podlage nosilcev urejanja prostora (resorjev) in strokovne podlage, pripravljene za posamezne prostorske ureditve (npr. analize stanja in razvojnih možnosti, analize ranljivosti in tehnične - projektne rešitve). Strokovne podlage, ki jih pripravljajo posamezni nosilci urejanja prostora, so pogosto ovira učinkovitemu prostorskemu načrtovanju kot načinu usklajevanja interesov v prostoru, saj imajo največkrat značaj "končne odločitve". Strokovne podlage s področja varstva so praviloma pripravljena kot t.i. črno / bela informacija (varovano / ni varovano) in ne kot informacija z vrednostnim razponom (bolj vredno ... manj vredno). Tako oblikovana informacija bi omogočala neprimerno večji manevrski prostor argumentiranega tehtanja odločitev oz. usklajevanja, za iskanje optimalnih rešitev, pa tudi vključevanje varstva v celotnem območju obravnavanem znotraj procesa prostorskega načrtovanja. Na ta način namreč ne bi izgubljali prostorskih prvin in kakovosti, ki sicer niso formalno varovane, so pa vendar pomembne za ohranjanje kakovosti bivanja, razvojnih možnosti in prepoznavnih značilnosti prostora.

Trenutno v Sloveniji žal nimamo zakonskega okvira za kakršnokoli prostorsko načrtovanje na regionalni ravni, ne glede na to, kako so ali naj bi bile opredeljene regije. Poleg tega v prostorski zakonodaji strokovne podlage skorajda niso predpisane oz. zahtevane. Zato se strokovne podlage, ki bi vključevale širše preveritve oziroma regionalne vidike pravzaprav ne pripravljajo. Morda se bo v prihodnosti to spremenilo - bodisi z ustanovitvijo pokrajin kot administrativnih enot, bodisi v primeru potreb po kakovostnem, zlasti strateškem prostorskem načrtovanju in zagotavljanju čim bolj racionalnega in učinkovitega prostorskega razvoja. Izkušnje so, v sedanji načrtovalski praksi smo krajinski arhitekti kot prostorski načrtovalci že sodelovali v "regionalnih" projektih:

- pri pripravi Regionalnih zasnov prostorskega razvoja (na podlagi ZUreP-1), za katere pa žal ni bilo priložnosti pripravljati poglobljenih strokovnih podlag in
- pri nekaterih projektih, ki so jih naročale skupine občin, npr. strokovne podlage za 3 belokranjske občine so se ob sofinanciranju MOP pripravljale kot enovit projekt - s čimer so bile v razmeroma kratkem času in finančno ugodno zagotovljene medsebojno usklajene podlage za OPN-je teh občin.

Vsekakor je treba dobro pretehtati, katere vsebine je zaradi svoje narave ali zaradi javnega interesa treba načrtovati na regionalni ravni, lahko tudi brez administrativno opredeljene pokrajine, torej za problemska območja ali za funkcionalne regije. Regionalna raven ponuja družbeni okvir, ki omogoča usklajevanje interesov, ter prostorski okvir, ki zagotavlja njihovo optimalno varstvo, načrtovanje in upravljanje. Krajinski arhitekti kot eno od takih vsebin razumemo tudi t.i. **zeleni sistem** - omrežje območij, lahko v okviru mesta, lahko pa tudi v občinskem ali regionalnem okviru, ki so v javnem interesu zaradi različnih značilnosti pomembnih za uresničevanje naravovarstvenih, okoljevarstvenih, prostorskih in družbenih funkcij zelenih in odprtih površin, npr. zagotavljanja bivalnih kakovosti, ohranjanja krajinskih prvin, rekreacije v naravi, razlivnih območij voda ali ohranjanja biodiverzitete.

Priloga:

mag. Jelka Hudoklin
dr. Aleš Mlakar